

A zsidófaló zsidómentő

Az elmúlt évtizedekben az antifasiszta narratíva középpontjában az a valóban fontos igazság állt, hogy mindaz, ami hazánkban a zsidók jogfosztása, megkülönböztetése, nyilvános gyalázása, a magyar nemzetből való kitagadása terén történt a múlt század tízes éveitől a negyvenes évekig, szorososan összefügg azzal, amilyen mértékben, sebességgel, eredményességgel és támogatottsággal lehetett a zsidónak minősített embereket 1944-ben pusztulásba küldeni vagy közvetlenül elpusztítani.

Ez az igazság azonban kiegészítésre szorul, mert magában foglalja azt az értelmezési lehetőséget, hogy az antiszemitizmus minden fokozatából következik a következő fokozat és a végső fokozat. Holott ez egyáltalán nem igaz. Nincs ilyen determináció. Az összefüggés és a determináció két teljesen különböző dolog. Az összefüggések felmutatása nem téríthet el az árnyalt elemzéstől és értékeléstől. És ez nemcsak az antiszemitizmusra érvényes, hanem mindenre.

Ismerjük azt a lódító gyerekek (vagyis minden gyerek) idomítására szolgáló mondókát, miszerint „aki hazudik, az csal; aki csal, az lop; aki lop, az rabol; aki rabol, az gyilkol”. Ez a mondóka maga is lódítás, de igen kevesen gyilkoltak azok közül, akik alkalmazták.

Összefüggés van, determináció nincs, főleg személyes szinten nincs. Aki valamelyest ismeri a vézskorszak szakirodalmát, tudja, hogy a zsidómentők között bőven voltak an-

tiszemíták. Régi rossz szokás kihazudni zsidómentőkből az antiszemitizmust, kihazudni a zsidómentésből az antiszemitákat.

Ilyesféle hazugságok szolgáltak a háború utáni években arra, hogy a kommunisták a nem kommunista ellenállókat, zsidómentőket fasisztának állítsák be, olyan antiszemita megjegyzéseik alapján, amilyeneket a szövetségeseiktől – például Veres Pétertől – is idézhettek volna, ha az állott volna érdekükben.

Másrészt ellenálló, zsidómentők antiszemitizmusának a tagadására, egysíkú, apologetikus jellemzésükre, idealizálásukra is szolgálnak ezek a hazugságok. Nagyon sokáig például Bajcsy-Zsilinszky Endréről sem lehetett úgy beszélni, mint passzionátus antiszemitáról, holott az volt mártírháláláig. (Bartha Ákos kiváló Bajcsy-Zsilinszky-életrajza kapcsán írtam erről *A jó, a rossz és a tények* címmel a *Mozgó Világ* 2019/9. számában.)

Amikor Gyurcsány Ferenc miniszterelnök korábban a *The Times*nek adott interjújában egy feleségét érintő incidens kapcsán beszélt az antiszemita megnyilvánulások szaporodásáról Magyarországon, egy orbánista sajtótermék fulmináns cikkben leplezte le a kormányfőt, akinek van képe éppen a feleségével kapcsolatban kijátszani az „antiszemita-kártyát”, amikor az a feleség meg sem született volna, ha a felmenőit egy jó magyar ember, Zsindely Ferenc, Horthy minisztere és az ő felesége nem mentette volna meg

1944-ben. (Torkos Matild: *Az antisze-
mita-kártya*, Magyar Nemzet, 2007.
március 7.)

Apró Antalékat valóban Zsindely-
ék mentették, Zsindelyné Tüdös Klá-
ra kapott is izraeli állami kitünté-
tést, joggal.

És most itt van a kezünkben Zsin-
dely Ferenc naplója, amelyből kide-
rül, milyen elkötelezett és tevékeny
antiszemita volt ez a zsidómentő po-
litikus. (*Miniszter a frontvonalban*
– Zsindely Ferenc naplója 1941. feb-
ruár 25. – 1946. március 9., ÁBTL–
Kronosz, 2021, 796 o.)

Zsindely Ferenc (1891–1963) éle-
tének nagy részét kormánytisztvi-
selőként élte le. Teleki Pál bizalmas
barátjaként, hűséges híveként jutott
magas pozíciókba. Amikor Teleki
kultuszminiszter lett 1938-ban, őt
vette maga mellé államtitkárnak,
amikor pedig miniszterelnök lett
1939-ben, akkor vitte magával to-
vább miniszterelnökségi államtit-
kárnak. Az maradt Bárdossy és Kál-
lay alatt is, végül kereskedelem- és
közlekedésügyi miniszterként zárult
le politikai pályája, amikor a német
megszálláskor a Kállay-kormánnyal
együtt lemondott.

Öt éven át írta a naplóját 1941 feb-
ruárjától 1946 márciusáig. Nem tud-
juk, miért pont akkor kezdte el, ami-
kor, de sejthető, hogy miért akkor
fejezte be, amikor. Bárdossy László
kivégzése után tartott attól, hogy
őt is bíróság elé állíthatják, hiszen
ő volt Bárdossy jobbkeze. Az elítélé-
séhez találnának megfelelő anyagot
abban is, amit a naplójába addig le-
írt, abban pedig pláne, amit azután
írna, ha írna. Hiszen a napló utolsó
lapjai éppen „a mindig puritán, tisz-
ta és jószándékú” Bárdossy kivégzé-
sének „gyalázatáról” szól: „Kétség-

beesés és balsejtelem egész kolonca
rajtam. Ezzel a kivégzéssel ismét
elindult egy lavina feltartóztatha-
tatlanul. Ugyanúgy, mint a zsidók
embertelen kínoztatásával tavaly.”
Zsindelyt nem állították bíróság elé,
csak kitelepítették és nyomorra íté-
ték. Annyi könnyebbséget biztosí-
tottak számára magas polcra került
megmentettjei, hogy Zsindelyék Ba-
latonlellére mehettek egy jóakarójuk
villájának házmesterlakásába. Ott
gondnokoskodtak, üdültettek politi-
kai okokból hátrányos helyzetű gy-
erekeket. Zsindely ott élt élete végéig.

Így kerül egymás mellé a 3. zsidó-
törvény, a kamenyec-podolszkiji mé-
szárlás miniszterelnökének, a nyilas
hatalomátvétel „alkotmányos” alap-
ját biztosító Törvényhozók Nemzeti
Szövetsége vezéralakjának és a ma-
gyarországi zsidóságnak a tragédiá-
ja.

A naplót Zsindely haláláig rejte-
gették, azután a felesége elhelyezte
a Sárospataki Református Kollégium
Nagykönyvtárának Kézirattárában
azzal, hogy negyven év után lehet
csak kutatók kezébe adni. Tizenhét
évvel a terminus lejártá után adták
ki. A gyakori szögletes zárójelek jel-
zik, milyen sok helyen húztak belőle,
de így is több mint hétszáz oldal.

Kincsesbánya a korszak kutatói
számára. Egy miniszterelnökségi ál-
lamtitkár a bennfentesek bennfente-
se. Szinte napról napra követhetjük a
kormányzati munkát belülnézetből,
műhelytitkaival együtt egy éles nyelvű,
szellemes, kiválóan író (hiszen
író) ember előadásában, akinek min-
denkiről van egy (sok) rossz szava,
azokról is, például Telekiről (a „sze-
gény kis Bókiról”), akiket a legtöbbre
tart. Belelátunk a politikai és társa-
dalmi elit életmódjába, együttérzünk

a politikus „ah, kínos életébe”, hisz „reggel, estve öltözni s vetkezni kell” kismagyarból zsakettba, abból öltönybe majd frakkba..., s a vadászat szenvedélyében élő politikust lekötő nagy események (például Mussolini bukása) is mindig akkor történnek, amikor Gemencen bögnek a szarvasok...

Minket azonban most leginkább abból a szempontból érdekel ez a napló, amit a zsidómentőnek a zsidókhoz való viszonyáról elmond.

1941 júliusában tárgyalják a 3. zsidótörvényt, amely már tisztán faji alapon áll. Nem a zsidók gazdasági és közéleti szerepének visszaszorításáról, nem az újraelosztásról és „örésváltásról” szól, hanem a fajtisztaságról, a zsidók és nem zsidók házasságának

és nemi kapcsolatának, vagyis a vérkeveredésnek a tilalmáról. A törvény tisztán faji jellegét igyekeztek megbontani azok a módosítási javaslatok, amelyek a zsidó származású keresztények és az izraeliták között különbséget tettek volna. Ezt támogatta volna a felsőház illetékes bizottsága, és erre hajlott Rakovszky László igazságügy-miniszter is, akiből egyébként (állítása szerint) Zsindely csinált minisztert. Erre a felhívító kísérletre reagál Zsindely így: „A Felsőházban a bizottság azt a fajvédelmi javaslatot tárgyalja, amely a zsidó félvérek házasságát szabályozza. És hát borzasztó egy társaság ez a Felsőház. Szinte hivatásukat látják abban

és büszkén vállalják, hogy ők a nemzet felfogásával szembehelyezkedjenek... Radocsay fél az egyházaktól, fél a papoktól, akik persze filozofáltak. Most aztán ott vagyunk megint, mint a második zsidótörvénynél: faji elméleteket vegyítgetünk dogmatikai elemekkel, s

azt okoznánk, hogy bizottsági tárgyalások lötyögtetése révén összekeveredjék olaj és víz. Hát nem keveredik. Radocsayban a régi fajvédőt legyőzte a hercegprímás egykori főispánja [Radocsay Esztergom vármegye főispánja volt – R. S.] ... a papoktól félnek, de a nemzeti közvéleménytől nem tartanak.”

Nemcsak arról van itt szó, hogy Zsindely a tisztán faji alapon álló, enyhítésektől mentes törvényjavaslat mellett áll, hanem arról is,

hogyan ezt tekinti a nemzet akarátának. A napló visszatérő eleme, hogy a nemzet, a nép kívánsága a zsidók legszigorúbb kirekesztése a nemzet életéből, s a politikus, ha nem akarja a saját sírját megásni, akkor ezt a kívánságot követi. És, mint fentebb láttuk, éppen annak a példájával tagadja az orbánista sajtó a magyar nemzet antiszemita voltát, aki a magyar nemzet antiszemita voltát a leghatározottabban állítja, és arról mélyen meg van győződve. (Természetesen az állítás is, a tagadás is hamis, hiszen nincs antiszemita és nem antiszemita nemzet, csak antiszemitákból és nem antiszemitákból álló nemzetek vannak.)

Miniszter a frontvonalban. Zsindely Ferenc naplója, ÁBTL – Kronosz Kiadó, 2021. 5560 forint.

Zsindely mint miniszterelnökségi államtitkár és a kormánypárt egyik vezetője lelkiismeretesen teszi a dolgát, hogy biztosítsa a párt szándékának megfelelő törvénytervezet számára a többséget: „Most tehát ismét kapacitálásból áll majd az életem: kit arra, hogy velünk szavazzon, kit arra, hogy ne jöjjön el az ülésre.”

1941. július 24-én nagy pártvacso-
rán ünnepelték meg a Gundelben a
harmadik zsidótörvény diadalát, a
gáncsoskodók legyűrését.

A következő évben a naplóíró „pi-
masz hangú” „gyenge szellemi ter-
méknek” minősítette gróf Károlyi
György levelét, amelyben tiltakozott
a negyedik zsidótörvény ellen, amely
megfosztotta földtulajdonuktól a
zsidó származásúakat. E törvény
elfogadását is örömmel nyugtázza:
„A zsidóbirtok javaslatot tárgyalta
a Felsőház bizottsága. Nagy ber-
zenkedés volt előzetesen a javaslat
ellen. Kállay optimistán vette ezt,
s igaza lett: ilyen simán még nem
ment át antiszemita javaslat, mint
ez a mostani, a legradikálisabb... A
papok és a zsidók voltak az ellensza-
vazók.”

A zsidó vagyonadó bevezetését is
követelte a kormánypárt „jobbolda-
la”, Kállay viszont ettől ugyancsak
fázott. Ezt helyettesítette volna egy
általános vagyonszaporulati adó,
amelyet úgy próbáltak megalkot-
ni, hogy ne nevesítse a zsidókat, de
mégis őket sújtsa. Ezt Zsindely rossz
ötletnek minősítette: „fából vaskari-
ka: nem meri kimondani a zsidó szót
sem, de mégis azt akarná, hogy a
krudélis adó csak a zsidókat sújtsa.
Persze, hogy nem sikerül neki. [...] Az
őszinte zsidó adó tiszta sor volna.”
Erről is azt gondolja, hogy belpoliti-
kailag igen népszerű lenne.

1944. február 15-én, egy hónappal
a német megszállás előtt, amikor
már Kállayhoz hasonlóan Zsindely
is biztos volt abban, hogy Hitler elve-
szíti a háborút, a minisztertanácson
Kállay arról beszélt, hogy „minden
belső bajunknak a zsidóellenes tör-
vényeink az oka”. Zsindely felcsat-
tant, hevesen vitatkozott Kállayval.
„Lehet, hogy a külpolitikai helyzet
változása a zsidókérdésben is más
politikát tesz szükségessé, mint a
mi eddigi politikánk. Akkor azonban
menjünk a kormányról, s az új politi-
kát csinálja más.”

Mentek is hamarost, az „új politi-
ka” pedig, mint tudjuk, a zsidók mi-
nél gyorsabb és teljesebb elpusztítá-
sára irányult.

Amennyire egyetértett Zsindely
mindazzal, ami a zsidó származá-
súak magyarországi létezésének el-
lehetetlenítésére irányult, annyira
elrémítette őt a zsidók legyilkolása
és kínzása, a velük szembeni kegyet-
lenkedés.

1942. május 12-én, a negyedik zsi-
dótörvény vajúadásának idején tár-
gyalták meg a minisztertanácson azt
a német ajánlatot, hogy átvennék a
munkaképes zsidókat. „A mai minisz-
tertanácson elhatároztuk, hogy nem
élünk azzal az ajánlattal, melyet a né-
met katonák kínálnak, s mely szerint
hajlandók a galíciai származású mun-
kaképes férfi zsidókat átvenni azzal a
feltétellel, hogyha nem találják őket
munkaképesnek, agyonlövik őket.
Agyonlövik az asszonyokat és a gyere-
keket is, ha ilyeneket küldenénk. Vé-
gül persze a munkaképes férfiakat is
agyonlőnének minden bizonnyal, ha már
munkaképtelenné dolgoztatták őket.
Becsületére válik a minisztertanács-
nak, hogy egyhangúlag az ajánlat el-
utasítása mellett nyilatkozott. Hanem

a németek? Mire mennek majd ezzel a kegyetlenkedésben hatóságilag ki-képzett sok hóhérral a háború után? Ezekből rendes ember nem lesz soha. Ki kell majd irtani őket is valahogyan, ha ismét rendet akarnak.” (Horthy szemérmetlen hivatalos apologétái szerint a kormányzó még a vidéki deportálások tavaszán sem tudta, amit már két évvel korábban tudott az egész minisztertanács és azzal együtt a politikai elit jelentős része.)

A német megszállás után a kormánypárt vezetősége győzködi Zsindelyt, hogy vállalja a miniszterelnökségi államtitkárságot Sztójay Döme mellett is. Nem vállalja: „miként vállaljon felelősséget az ember azokért a kegyetlenségekért, amelyeket a németek a zsidókkal szándékosan elkövetnek?”

A közvetlenül a német megszállás után kiadott zsidórendeleteket így kommentálja: „Mennyit magyaráztam ennek a szerencsétlen Kállaynak, hogy a zsidók tutujgatása feltétlenül radikális antiszemitizmushoz fog vezetni. Nem hitte. S nem hitték a zsidók sem. Most itt van. Radikálisabban, semmint hittem volna.”

Ez pontosan az ellentéte az antifasiszta narratívának (és az igazságnak), miszerint a zsidóellenes intézkedések és retorika lépcsőfokai vezettek oda, hogy 1944-ben úgy történtek a dolgok, ahogy. Zsindely szerint ez éppen fordítva volt. Ami 1944 előtt történt, kevés volt a nép zsidóellenes indulatainak kielégítésére, ezért vált az antiszemitizmus olyan „radikálissá”.

A nyilas hatalomátvétel után a Zsindely házaspár széles körű mentőtevékenységet folytatott. Zsidókat és más (politikai) okból üldözötteket is mentettek a saját Istenhegyi úti vil-

lájukban is, az elmenekült Darányi Kálmán volt miniszterelnök házában is, másutt is. A Svéd Vöröskereszttel együttműködve létesítettek menedékhelyeket. Mindezt elsősorban Zsindelyné Tüdös Klára szervezte, de Zsindely Ferenc is a részese volt. Lelkesen hógolyózott a menekült gyerekekkel, meséket írt nekik, amelyeket 1945 karácsonyán *A hét cinke* címen meg is jelentetett, Komáromi Ferenc álnéven, hogy a neve ne legyen akadály. A mentettek között ott voltak Zsindely legfőbb politikai ellenfelei, prominens kommunisták és szociáldemokraták.

Tüdös Klára egyébiránt már akkor is „tutujgatta” a zsidókat és kiját-szotta a zsidótörvényeket, amikor a párja még azok lehető leghigorúbb megszorításán fáradozott. Zsindely azt gondolta, hogy a felesége évi 40 ezer koronát keres a Corvin Áruház művészeti igazgatójaként, holott az a fizetés (amint a Szekér Nóra szerkesztette könyv lábjegyzetéből megtudjuk) csak papíron volt magas, valójában abból fizették a zsidótörvények miatt papíron elbocsátott, de igazából tovább foglalkoztatott zsidókat. Tüdös Klárának a (férjénél valóban sokkal nagyobb) jövedelme főképp a ruhaszalonjából származott.

Megrendülten szembesül Zsindely a halálmenetekkel, és a miniszteriális életből kiesve, az utcát járva, amikor a sárga csillag a zsidó népeség egészét megmutatta, fölfedezte, „mennyi a toprongyos, szegény zsidó. Eddig ezeket az ember nemigen vette észre, s abban a hitben lehetett, hogy a zsidók többé-kevésbé jómódban élnek. A jómód is szinte a zsidó faji vonások közé számított.”

Szó sincs arról, hogy valamilyen páli fordulat, megvilágosodás, ka-

tarzis csinált volna a zsidófaló Zsindelyből zsidómentőt. Nem. A kegyetlenkedést, a gyilkolást már akkor is elutasította, amikor a legszigorúbb zsidótörvényeket pártolta, s akkor is kitartott Magyarország zsidótlanításának eszméje mellett, amikor szembefordult mindazzal, ami 1944-ben Magyarországon a zsidókkal történt. Ezt igen egyértelműen meg is fogalmazta 1944. július 18-án, amikor a deportálásokról írt: „Kifejtettem már bizonyosan elégszer, hogy a zsidókérdést Magyarországon meg kell oldani, s hogy alapos megoldás csak a zsidók kiszállításával lehetséges, bár tisztában vagyok vele, hogy ez magában véve is radikális és irgalmatlan eszköz. Annál kevésbé helyeslem azt a kegyetlenkedő módot, ahogyan a deportálás az ország szegényére való-

ban megtörtént. Ezért még a hitem szerint meg is kell majd fizetnünk. Külföldön persze felháborodott és szörnyű visszhangja lett, amely természetesen óriásira túlozta még a valóságban is igen nagy kegyetlenséget. Felháborodás hiszen bizonyára akkor is lett volna, ha a deportálás emberségesen történik, erről a zsidók nemzetközi propagandája mindenképpen gondoskodott volna – de egyrészt aligha lehetett volna olyan, mint így, másrészt nem kell vele törődni addig, amíg a lelkiismeretünk tiszta.”

Tiszta lelkiismerettel a szükséges irgalmatlanságon túl nem lépve kellett volna tehát zsidótlanítani az országot...

A zsidófaló zsidómentő, a zsidómentő zsidófaló nem oximoron, hanem a valóság.

páratlan oldal

www.es.hu

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

**Kattintson
a www.es.hu-ra!
SMS-sel is
előfizethet!**

PUBLICISZTIKA,
FEUILLETON,
PRÓZA, INTERJÚ,
VERS, VISSZHANG,
KÖNYVKRITIKA,
MŰBÍRÁLAT,
GALÉRIA